

RAADSVOORSTEL:

2010-2011

Ons kenmerk: RO 10.2469411

Registratienummer : GR 10.

Ingekomen op :

Onderwerp: Meerjaren Uitvoeringsprogramma Structuurvisie 2011-2014

Groningen, **16 DEC 2010**

Aan de raad,

Hierbij sturen wij u het Meerjaren Uitvoeringsprogramma Structuurvisie (kortweg: MUST) 2011-2014. Het MUST is een jaarlijks te actualiseren integraal uitvoeringsprogramma op hoofdlijnen, voor een periode van 4 jaar. Het gaat daarin om de grote structuurvisiethema's.

Het MUST sluit aan bij de analyse en de doelen van de Structuurvisie Stad op Scherp (vastgesteld door de raad in 2009), de groenstructuurvisie ons Collegeprogramma en de Meerjarenbegroting 2011-2014. Omdat de financiële kaders al zijn vastgesteld in de begroting, heeft het MUST een meer inhoudelijk en strategisch karakter. Dit MUST staat in het teken van de maatregelen die nodig zijn om de consequenties van de crisis en de rijksbezuinigingen voor de uitvoering van de structuurvisie te beperken. Daarnaast gaan we in op de voortgang van de belangrijkste structuurvisiethema's.

1 ACHTERGRONDEN EN UITGANGSPUNTEN MUST.

Waarom een MUST?

Het MUST is een jaarlijks te actualiseren integraal uitvoeringsprogramma op hoofdlijnen, voor een periode van 4 jaar. Het gaat daarin om de grote structuurvisiethema's.

In de Structuurvisie *Stad op Scherp* heeft u gekozen voor een globaal en flexibel uitvoeringsprogramma. Dat past bij onze nieuwe rol als overheid: meer faciliterend, om initiatieven die in onze visie passen de ruimte te geven. Daarom ook geen gedetailleerd programma. Wij kunnen en moeten ons in veel gevallen beperken tot het formuleren van uitgangspunten en randvoorwaarden bij gewenste ontwikkelingen.

Introductie van het MUST is daarnaast onderdeel van de omslag naar een andere werkwijze bij RO/EZ: van project- naar programmasturing en meer centrale sturing. Programmasturing en centrale sturing zijn noodzakelijk om de samenhang in beleid beter te kunnen borgen, én om snel en adequaat te kunnen reageren op initiatieven van derden. Bovendien vereist het gegeven dat de overheid projectplannen en besluiten steeds moet kunnen uitleggen en legitimeren vaak een sterke argumentatie vanuit de samenhang op een hoger schaalniveau (de programma's).

Doel en procedure van het MUST.

Doel van het MUST is te komen tot meer focus, meer samenhang en minder versnippering. Daarmee kunnen we de beschikbare capaciteit, kwaliteit en middelen effectiever en efficiënter inzetten. Dat komt zowel de kwaliteit als de snelheid van planvorming en uitvoering ten goede.

Aan het begin van het jaar worden alle voorstellen voor prioriteiten en geld voor de sectorale meerjarenprogramma's (wonen, EZ, verkeer, enz.) op elkaar afgestemd. Het resultaat is een voorstel voor een integraal Meerjarenprogramma, waarvan het eerste jaar "vast" staat (dat is al vastgelegd in de begroting), terwijl de volgende jaren indicatief zijn. De knelpunten en wensen gaan richting het college als input voor de begrotingsdiscussies in B&W in het voorjaar.

De kaders voor de Meerjarenprogramma's worden elk jaar vastgesteld door de raad in het MUST, na vaststelling van de Begroting. Het MUST beperkt zich tot de kaders en de grote structuurvisie-onderwerpen.

Onder het MUST blijven de verschillende sectorale Meerjarenprogramma's gewoon bestaan. Die verschijnen zoals gezegd aan het begin van elk jaar. Maar ze zijn nu aan de voorkant goed op elkaar afgestemd. Het MUST is daarvoor de overkoepelende, integrale "paraplu".

Leeswijzer.

We beginnen met een korte samenvatting van de structuurvisie en de vertaling daarvan in het collegeprogramma en de meerjarenbegroting. Aansluitend zoomen we in op de consequenties van de crisis en de rijksbezuinigingen en doen we voorstellen om de gevolgen zoveel mogelijk te beperken. Die werken door in de meerjarenprogramma's 2011-2014 die we u komend voorjaar aanbieden.

Daarna doen we concrete voorstellen voor de prioriteiten in de structuurvisie-programma's in deze collegeperiode. In de bijlage gaan we dieper in op de voortgang van de structuurvisieprogramma's.

2 STAD OP SCHERP, COLLEGEPROGRAMMA EN BEGROTING.

Lange termijn: structuurvisie Stad op Scherp.

Vertrekpunt is de structuurvisie *Stad op Scherp*. Daarin hebben we ingezet op het duurzaam verbeteren van het woon- en leefklimaat en het positioneren van de stad en het stedelijk netwerk Groningen-Assen als stad en regio met economische potentie in met name de kennissector.

Dat vraagt om investeringen in wijken (o.a. wijkvernieuwing), in een betere bereikbaarheid, in de *dynamo's* van de stad (binnenstad, stationsgebied, Europapark, UMCG/Bodenterrein, Zernike en Martiniziekenhuis e.o.) en in het stimuleren en faciliteren van de kenniseconomie, met een accent op Energie en Gezond ouder worden (*Healthy Ageing*).

Duurzaamheid is bij dit alles uitgangspunt (het is integraal onderdeel van alle projecten) en tegelijkertijd een kans op het gebied van kennisontwikkeling en kennisvalorisatie.

Collegeprogramma en begroting.

In ons Collegeprogramma en de meerjarenbegroting 2011-2014 is deze hoofdlijn bevestigd.

Wat betreft de grote projecten geven we daarbij prioriteit aan de Zuidelijke en Oostelijke Ringweg, de RegioTram, Meerstad en de Grote Markt Oostzijde (incl. het Forum). In het stationsgebied beperken we ons voorlopig om financiële redenen tot wat noodzakelijk is voor de voortgang van alle spoorse maatregelen uit het RSP, inclusief de RegioTram.

We hebben geld beschikbaar gesteld voor de uitvoering van G-Kracht (4 miljoen euro) en voor het Kennisfonds. Voor de wijkvernieuwing waren eerder al middelen gereserveerd en daarnaast is er voor diverse andere projecten in de wijken ISV-geld beschikbaar gesteld. Voor incidentele aanvulling van het beheerbudget is 2,2 miljoen euro uitgetrokken. Tot slot hebben we 6,5 miljoen euro gereserveerd om onze ambitie om Groningen in 2025 energieneutraal te krijgen de komende jaren een stevige impuls te geven.

Daarmee kiezen we als stad ook in deze moeilijke economische omstandigheden en ondanks de noodzaak tot bezuinigen toch voor investeringen in voorwaarden voor duurzame groei. Zo voorkomen we dat bezuinigingen leiden tot een neerwaartse spiraal. Het bestrijden van de crisis en de gevolgen daarvan vraagt juist om structuurversterkende maatregelen zoals we die in de structuurvisie hebben opgenomen. Zo willen we een aantrekkelijke, duurzame en solidaire stad zijn en blijven.

3 INZET: BEHOUD LANGE TERMIJNPERSPECTIEF.

Een aantal ontwikkelingen vormt een bedreiging voor (het tempo van) de uitvoering van de structuurvisie. Het gaat vooral om de bouwcrisis en om verschillende rijksbezuinigingen. Dat vraagt om maatregelen om de uitvoerbaarheid van de structuurvisie ook op langere termijn veilig te stellen.

Beperken gevolgen bouwcrisis.

De kredietcrisis heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een bouwcrisis. Dit treft zowel de woningbouw als investeringen in kantoren en bedrijven. Er is sprake van vraaguitval; daardoor zijn er enerzijds teveel (plannen voor) projecten op teveel locaties, terwijl er anderzijds te weinig realiseerbaar programma is en te weinig geld. Dat is een fenomeen dat we in het hele land zien.

Het gevolg is ongewenste concurrentie tussen projecten, vertraging en soms de noodzaak tot aanpassing of afstel van plannen. Dat leidt tot oplopende plankosten en renteverliezen. Het betekent daarnaast dat grond die wij in bezit hebben voor ontwikkeling minder waard wordt en dat we daarop moeten afboeken. Binnenlands Bestuur citeerde onlangs uit een onderzoek van Deloitte, waaruit blijkt dat gemeenten vanwege deze en vergelijkbare redenen (bijv. minder bouwleges) de komende jaren 2,4 tot 3 miljard euro per jaar aan inkomsten mislopen.

Als stad krijgen we hier onontkoombaar ook mee te maken. Om de gevolgen daarvan zoveel mogelijk in de hand te houden, hebben we de volgende maatregelen in gang gezet:

1. We gaan de marktvraag analyseren op het gebied van wonen, kantoren en bedrijventerreinen. Dat leidt tot een herijking van deze programma's. Het gaat om het opnieuw inschatten van kansen op de markt, om een herprioritering (fasering) en soms om het veranderen van de bestemming. We willen zo schaarste creëren, meer

transparantie krijgen in de markt en tegelijkertijd het aanbod beter aan laten sluiten op de vraag.

Binnenkort ontvangt u de Structuurvisie Kantoren 2010-2020, waarin we dit hebben gedaan voor de kantorenlocaties in de stad. Met de woningbouw zijn we in regionaal verband bezig met een vergelijkbare operatie: het herijken van de verwachte markt vraag en het daarop afstemmen van het aanbod in stad en regio. We verwachten dat dit voorjaar 2011 zal leiden tot concrete afspraken tussen overheden, corporaties en andere marktpartijen. In de eerste helft van 2011 willen we ook komen tot beter inzicht in de verwachte vraag naar bedrijventerreinen.

2. Vervolgens zullen we ook kritisch naar de waardering van onze gronden en grondexploitaties moeten blijven kijken. Een eerste stap daartoe is al gezet. In een recente brief aan de raad hebben we u geïnformeerd over noodzakelijke afboekingen op de waarde van nog niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG). Naast de waardering van onze gronden zullen ook de grote grondexploitaties voor bedrijventerreinen en kantoorlocaties (denk bijv. aan Westpoort, Europapark en Zernike), gezien de uitdagende economische omstandigheden, voortdurend onze aandacht behoeven. De vraag is of de uitgangspunten, bijvoorbeeld ten aanzien van de verwachte grondverkopen, nog steeds realistisch zijn en de waardering van de boekwaarde de juiste is. Jaarlijks herzien we alle sleutelprojecten en daar waar nodig vindt tijdige afwaardering plaats. Indien noodzakelijk, bijvoorbeeld door forse wijzigingen in het plan of de ontwikkeling van de kosten of opbrengsten, zullen we zonodig met een tussentijdse herziening komen. In de begroting zijn hiervoor middelen gereserveerd.
3. Op de ontwikkelingslocaties die we als kansrijk zien, bekijken we of het oorspronkelijke programma en de bestaande stedenbouwkundige visie nog voldoen aan de gewijzigde marktomstandigheden.
Zo niet, dan proberen we samen met huidige en toekomstige gebruikers te komen tot een nieuwe ontwikkelstrategie, bijvoorbeeld door middel van een gebiedsconcept. Dit is een andere manier van werken, die niet uitgaat van een financiële of stedenbouwkundige eindbeeldplanning voor een gebied, maar juist ruimte biedt voor flexibiliteit. Zo kunnen we steeds optimaal inspelen op de kansen die zich voordoen. Op het Helperpark en het Europapark doen we nu ervaring op met deze nieuwe werkwijze.

Door scherp te kiezen op grond van programma en kansen, meer vraaggericht te werken én meer samen te werken met marktpartijen, willen we de kansen op succes vergroten en de gevolgen van de bouwcrisis zoveel mogelijk beperken. In de meerjaren-programma's zult u daar komend voorjaar de eerste doorwerking van zien. De eerste herziene grondexploitaties verwachten we voor de zomer.

Beperken negatieve gevolgen regeerakkoord.

Naast de forse korting op het Gemeentefonds bevat het regeerakkoord nog verschillende andere bezuinigingen die de mogelijkheden voor investeringen in de stad beperken.

De belangrijkste gevolgen daarvan voor de structuurvisie zijn: (a) het stopzetten van het ISV per 2015 (dat scheelt de stad ruim 8 miljoen euro per jaar), (b) diverse maatregelen die de financiële positie van corporaties uithollen (zo leidt alleen al de invoering van de

huurtoeslagheffing in 2015 per jaar tot ca. 10 miljoen euro minder investeringsruimte voor onze corporaties), (c) een korting op de BDU (binnen de huidige verdeling van de BDU betekent dat jaarlijks 2,7 miljoen euro minder voor de OV-exploitatie in de regio en 2 ton minder voor stedelijke verkeersprojecten) en (d) het dichtdraaien van de FES-kraan, wat de kansen voor subsidie voor nieuwe kennisprojecten, integrale gebiedsontwikkeling en infrastructuur nog meer beperkt. Daarnaast is het regionale economische beleid geschrapt.

4. Ook al gaan veel bezuinigingen op wonen en wijken pas in 2015 in, ze zullen hun schaduw vooruit werpen in de vorm van vertraging en stagnatie van de stedelijke vernieuwing, fysiek én sociaal, met negatieve effecten voor de werkgelegenheid. Ook monumenten en archeologie leunen in Groningen en veel andere steden sterk op het ISV.

Wij gaan daarom proberen om samen met andere steden en de Kamer te komen tot een nieuw soort "ISV" of "Stedenbeleid" na 2015. Mogelijk andere doelen en andere, meer selectieve criteria, zodat er meer gefocust kan worden en er minder versnippering is van geld. We kunnen het ons gewoon niet permitteren om per 2015 te stoppen met de stedelijke vernieuwing en de wijkvernieuwing. Zelf hebben we het geld niet. Alle grote steden, ongeacht de politieke kleur, gaan hier last van krijgen.

5. De bezuinigingen en de vermindering van subsidiemogelijkheden over een breed front dwingen ons de komende jaren om bestaande programma's tegen het licht te blijven houden om te zien of middelen misschien toch beter op een andere plek kunnen worden ingezet. En om nog meer dan nu te zoeken naar optimale afstemming en synergie tussen de verschillende programma's. Een eerste resultaat daarvan gaat u dit voorjaar zien bij het verschijnen van de afgestemde sectorale Meerjarenprogramma's.

Dat geldt temeer omdat ook het Europese geld na 2013 minder wordt en waarschijnlijk alleen nog maar ingezet kan worden voor kennis-economie. We proberen als stad in SNN-verband zoveel mogelijk invloed uit te oefenen op de nog op te stellen subsidiekaders. Maar we moeten er terdege rekening mee houden dat er na 2013 geen EU-geld meer is voor fysiek-ruimtelijke investeringen.

Kansen in het regeerakkoord.

Tegenover deze negatieve gevolgen staan enkele kansen. Die liggen vooral op het gebied van de kennis-economie. Dat het kabinet meer aandacht wil besteden aan de krimpproblematiek zien wij ook als positief. Helaas zijn deze kansen (nog?) niet aan concreet geld gekoppeld.

6. De eventuele aanwijzing van *Energy Valley* als "economisch topgebied" is een kans, mogelijk ook op geld. We gaan daar op inspelen en tegelijkertijd proberen of we de spin-off van *Energy Valley* voor de stad kunnen vergroten in de vorm van kennisontwikkeling bij de RUG en Hanzehogeschool (Gertjan Lankhorst/GasTerra bepleitte onlangs in de krant al de vorming van een Energiefaculteit), kennisvalorisatie (Zernike?), de vestiging van adviesbureaus en een steviger samenwerking met het Eemsdeltagebied. Energie(transitie) lijkt ook voor de langere toekomst een banenmotor.

7. Het kabinet wil toe naar kleinere universiteiten, ruimte voor selectie, een minder op kwantiteit (studentenaantallen) en meer op kwaliteit gerichte bekostiging en het stimuleren van excellentie.

Ook wil het kabinet "topziekenhuizen" aanwijzen.

Voor de toekomst van de stad is uitermate belangrijk hoe de positie van de RUG en het UMCG zich landelijk zal ontwikkelen. Een kwalitatief sterke universiteit is voorwaarde voor het op termijn blijven aantrekken van studenten (die behalve op gezelligheid in de toekomst steeds meer zullen letten op kwaliteit en banenkansen) en voor het echt van de grond komen van de kenniseconomie in onze regio. Dat is ook belangrijk voor de werkgelegenheid aan de onderkant van de arbeidsmarkt: 1000 nieuwe hooggekwalificeerde kennisbanen leveren daarnaast nog eens ruim 1500 nieuwe banen op, waarvan ruim 500 laaggekwalificeerd.

Omgekeerd zal het onverhoopt "afzakken" van RUG en UMCG ook veel consequenties hebben voor de stad en de regio. Beide zijn immers de motor van de groei van de stad en voor de gewenste ontwikkeling van de kenniseconomie.

Het initiatief ligt bij de kennisinstellingen, maar wij zullen hen zoveel mogelijk faciliteren.

8. In ons collegeprogramma hebben we aangekondigd dat we samen met de regio een antwoord willen ontwikkelen op de krimpproblematiek. Wij hebben hier immers te maken met een dubbele problematiek: groei én krimp. Opgaven die elkaar soms versterken en waarvan de kosten niet tegen elkaar weggestreept kunnen worden. We willen daarom proberen te komen tot een gezamenlijk plan, met afspraken over afstemming van woningbouw, mobiliteit en voorzieningen. Met zo'n gezamenlijk, onderscheidend plan, bij voorkeur met inbreng van marktpartijen, willen we vervolgens het kabinet aanspreken voor een rijksbijdrage om het verhaal rond te krijgen.

4 PRIORITEITEN STRUCTUURVISIEPROGRAMMA'S.

Hieronder doen wij voorstellen voor de belangrijkste prioriteiten in de verschillende structuurvisieprogramma's in deze collegeperiode. In de bijlage schetsen we per programma de voortgang op hoofdlijnen.

Dynamo's.

- Binnenstad: We blijven inzetten op realisering van het Forum en aanleg van het tramtracé, met behoud van de aantrekkelijkheid en de bezoekersaantallen van de binnenstad tijdens de verbouwing.
- Stationsgebied: Om financiële redenen beperken we ons tot wat nodig is voor voortgang van de openbaar vervoerplannen, waaronder de RegioTram. Het gaat om een integraal benaderde inpassing, waarbij we zoveel mogelijk vrijheidsgraden open willen laten voor de toekomst. Want daarnaast werken we samen met partners in het gebied ook aan de ontwikkelbaarheid van het gebied op langere termijn. Bijzonder aandachtspunt aan het begin van deze periode is dat duidelijk moet worden wat nodig is voor het Herewegviaduct.
- UMCG: We faciliteren dat *Healthy Ageing* beter op de rijkskaart komt. Doorontwikkeling Bodenterrein: kennis, kennisgerelateerde bedrijven, (jongeren)-huisvesting en de dubbele tramhalte.

We brengen de consequenties van de keuze voor het tramtracé in beeld voor de bereikbaarheid van het UMCG. Afhankelijk van deze consequenties bepalen we de verdere aanpak van de bereikbaarheid van de Oosterhamrikzone.

- Zernike: We willen kennisvalorisatie faciliteren, o.a. door het gebied aantrekkelijker te maken. Een eerste marktconsultatie is positief verlopen. Voor het vervolg trekken de Akkoord-partners samen op om te komen tot een optimaal ontwikkelingsmodel. De rol van de gemeente is faciliterend.
- Europapark-Kempkensberg/Engelse Kamp:
 - Implementatie van een nieuw gebiedsconcept op het Europapark, als resultaat van een nieuwe marktanalyse die is gemaakt met betrokkenen in het gebied.
 - Subsidies (EFRO) en de bereikbaarheid tijdens de aanpak van de Zuidelijke Ringweg vragen aandacht.
- Martiniziekenhuis e.o.: Voor het kantorenpark Corpus den Hoorn en het Martini Trade Park zetten we in op revitalisering en kwalitatieve versterking van het gebied.

Zones.

- Eemskanaalzone: Uitvoering Sontwegverbinding (voor Meerstad en als omrijroute tijdens het werk aan de Zuidelijke Ringweg), ontwikkeling van diverse woningbouwlocaties (mede afhankelijk van de resultaten van de nog uit te voeren integrale marktanalyse woningbouw), maken van een visie op de intensivering van het Sontweggebied en aanpak van de openbare ruimte bij deelgebied Boulevard.
- Oosterhamrikzone: Spoedige herziening van het Masterplan, doorontwikkeling CiBoGa en start woningbouwontwikkeling Noordzijde. Onderzoek naar de bereikbaarheid: zie bij UMCG.

Programma's.

- Duurzaamheid: In een nieuw Masterplan Duurzaamheid zullen we voorstellen uitwerken voor enkele aansprekende, effectieve grote projecten. Daarvoor zijn middelen beschikbaar.
- Werken/Economie:
 - Kantoren: We zetten in op temporiseren en verkleinen van het aanbod, revitalisering van bestaande locaties en vergroting van de marktpotentie van het huidige aanbod, met een focus op Europapark.
 - Detailhandel/*leisure*: Concentratie op Sontweg en Hoendiep-Noordzijde. Begin 2011 verschijnt de Detailhandelsvisie.
 - Bedrijventerreinen: Afronding revitalisering (o.a. Winschoterdiep), continuering parkmanagement. Westpoort en Roodehaan zijn beschikbaar. Een regionale marktanalyse en afstemming van het aanbod is cruciaal.
 - Kennis: Nadruk op faciliteren kennisvalorisatie en kwaliteit van hoger onderwijs.
- Verkeer & Vervoer: Prioriteit voor planvoorbereiding en in uitvoering brengen van de Zuidelijke Ringweg en RegioTram, zorgen voor adequate tijdelijke omrijroutes (Oostelijke Ringweg, Sontweg, enz.), zorg voor (binnen)stedelijke bereikbaarheid (tijdelijk en permanent). Daarnaast een forse inzet op P+R en Dynamisch Verkeersmanagement.
- Wonen: Goede afstemming woningbouw in regionaal verband, inzet op vraaggerichte woningbouw en gebiedsontwikkeling; mede aan de hand van een marktanalyse.

- Wijken: Nadere prioritering in wijkperspectieven op basis van financiële mogelijkheden en (nog) betere samenwerking om ondanks afnemende budgetten effectief te kunnen opereren.
- Voor de uitvoering van de *Groenstructuurvisie* stellen we voor om - afgezien van de lopende grote projecten (o.a. Stadspark en Kardingse) - zoveel mogelijk af te stemmen en mee te liften met projecten in andere stedelijke programma's, inclusief Onderhoud en Beheer. Hetzelfde geldt voor Water. Knelpunten in de ecologische structuur zullen worden aangepakt, mits dit binnen de financiële kaders valt.
Dit onder het motto dat Groen en Blauw *natuurlijke onderdelen* moeten zijn van integrale projecten, omdat dit de gewenste contramal is van iedere intensivering. Op deze manier bereiken we het beste resultaat met relatief weinig middelen.
- We gaan de afstemming en synergie tussen de verschillende programma's verder optimaliseren.

Een nader uitgewerkte planning volgt in de verschillende meerjarenprogramma's die we u komend voorjaar zullen aanbieden.

5 CONCLUSIES.

Net als andere steden buiten de Randstad moeten we het vooral zelf doen, op basis van eigen strategische keuzes en met minder geld. We zullen daarbij steeds meer moeten samenwerken met de provincie, regio en marktpartijen.

Met de in hoofdstuk 3 genoemde acties willen wij de gevolgen van de bouwcrisis en de rijksbezuinigingen zoveel mogelijk beperken. In hoofdstuk 4 hebben we voortgang op de grote structuurvisiethema's geschetst en daarbij de belangrijkste keuzes voor uitvoering in deze collegeperiode. Een nadere detaillering volgt komend voorjaar. Op deze manier willen wij de uitvoerbaarheid van de structuurvisie ook op langere termijn veilig stellen en daarmee perspectief houden op een aantrekkelijke, duurzame en solidaire stad. Met oog voor de toekomst, maar tegelijkertijd met aandacht voor de kwaliteit van het wonen, leven en werken in de stad en de wijken van nu.

Gelet op het vorenstaande stellen wij u voor te besluiten:

- I. kennis te nemen van de voortgang van de Structuurvisieprojecten;
- II. in te stemmen met de voorstellen voor keuzes en prioriteiten per thema;
- III. kennis te nemen van de voorgestelde acties om te proberen de gevolgen van de crisis te beperken en de uitvoerbaarheid van de Structuurvisie ook op langere termijn veilig te stellen.

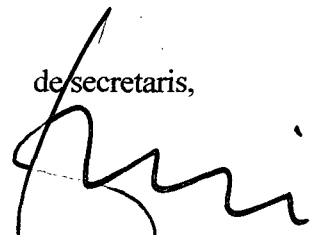
Burgemeester en wethouders
van Groningen,

de burgemeester,

dr. J.P. (Peter) Rehwinkel.

de secretaris,

drs. L.J. (Leo) Bosdijk.

BIJLAGE: VOORTGANG EN KEUZES STRUCTUURVISIEPROJECTEN

1. Essenties van structuurvisie 'Stad op Scherp'

In 2009 heeft u de structuurvisie *Stad op Scherp* en diverse deeluitwerkingen vastgesteld, waaronder de woonvisie *Kwaliteit van Wonen*, de groenstructuurvisie *Groene Pepers* en het impulsprogramma *Binnenstad.nu*. Duurzaamheid geldt als uitgangspunt voor alle ruimtelijke ontwikkelingen.

In *Stad op Scherp* zijn onze ruimtelijk-economische ambities tot 2020 geformuleerd. Daartoe zijn 6 dynamo's benoemd die voor economische doorontwikkeling van stad en brede regio moeten zorgen. Ze betreffen onze topvoorzieningen en kennisinstellingen: binnenstad, UMCG, Stationsgebied, Europapark/Kempkensberg, Martiniziekenhuis e.o. en Zernike Science Park. We profileren ons als City of Talent en kennen de kennisontwikkeling/ kennisvalorisatie, *healthy ageing (life sciences/zorg)* en energie als belangrijkste speerpunten.

De ontwikkelruimte rond de dynamo's is beschikbaar; de doorontwikkeling en daarmee gepaard gaande socio-economische groei accommoderen we met flankerend beleid (bijv. ondersteunende programma's in openbare ruimte, jongerenhuisvesting, internationalisering). Qua bereikbaarheid sluiten we de dynamo's via (tram)spoor op directe wijze kort met stad en de brede regio (Regiorail). De auto-verbindingen verbeteren we in regionaal verband met de aanpak van de ringwegen en de radialen naar binnen en buiten.

Vijf dynamo's liggen in de *Centrale Zone*, het ontwikkelgebied voor stad en regio. Het is een brede strook van de Westerhaven tot de Oostelijke Ringweg, direct ontsloten door het Hoofdstation en de A7/Zuidelijke Ringweg. Het is de best bereikbare zone in het Noorden waar OV- en autoverbindingen optimaal worden verknoot. In deze Zone hebben en krijgen functies met een groot bereik een plek. Functies met veel bezoekers en veel banen. Oude bedrijventerreinen ondergaan een metamorfose en worden toplocaties voor kenniseconomie, medisch gerelateerde bedrijvigheid en zakelijke dienstverlening met bovenregionaal tot (inter)nationaal bereik. Ook gaat het om hoogwaardige woonmilieus. Prominent onderdeel vormen ook de Eemskanaalzone en Oosterhamrikzone waar we veel stedelijk programma wegzetten.

De intensiveringen binnen de stad vragen om een aangescherpt mobiliteitsbeleid en extra aandacht voor de kwaliteit van de leefomgeving. Een autoluwere inrichting, goede inpassing van grootschalige infrastructurele ingrepen, duurzaamheidsmaatregelen en een versterkt groen/blauw netwerk (binnen de stad en met de stadsrand) verbeteren het leefmilieu in de wijk. Daarbij past het concept van 'onder-scheidende wijken'. Daartoe hebben we in de wijkperspectieven aansluiting gezocht bij bestaande kwaliteiten, ligging en kenmerken van de wijk.

Naast een duidelijker wijkprofilering blijven we streven we naar een evenwichtige opbouw van de wijk, in woningvoorraad (en dus ook) in inwonerssamenstelling.

Kredietcrisis en Structuurvisie

De kredietcrisis onderstreept de noodzaak van het voorgestane lange termijnbeleid, zoals geformuleerd in *Stad op Scherp*. Sterker, het vraagt juist om structuurversterkende maatregelen. Als overheid kunnen we bijdragen aan beperking van de negatieve effecten door nu (anti-cyclisch) te investeren. De middelen, met name rond grootschalige infrastructurele werken, hebben we daarvoor beschikbaar. Het beleid voor de langere termijn conform *Stad op Scherp* houden we daarom intact. We bekijken wel welke projecten we eerder kunnen realiseren om extra werkgelegenheid te kunnen creëren. Ook zoeken we samen met de andere noordelijke overheden en de werkgevers- en branche-organisaties naar wegen om de gevolgen van de kredietcrisis te verzachten.

2. Voortgang en voorzetten voor keuzes (de periode 2011-2014)

We behandelen hier de dynamo's (§2.1), zones (§ 2.2) en onderliggende programma's (§ 2.3).

We starten met een aantal kerncijfers rond onze ambities.

Kerncijfers gemeente Groningen

(bron/bewerking: O&S Groningen)

	2000	2005	2010	Bron (2010 = 1 jan. 2010)
aantal inwoners stad	173.209	180.747	187.197	DIA *
idem regio Groningen-Assen (exclusief stad)	255.952	265.236	268.822	CBS
werkgelegenheid stad *	127.263	124.470	134.207	O&S Vestigingsregister **
aantal studenten hbo	18.500	20.850	25.900	Hanze, andere HBO-instell.
aantal studenten wetenschappelijk onderwijs	18.389	22.273	26.612	RUG
aantal studenten hbo/wo (woonachtig in stad)	24.200	27.900	31.600	CBS (2010 = 2009)
aantal reguliere internationale studenten	1.470	2.126	3.729	Hanze/RUG ***
ontwikkeling meerpersoonshuish met kinderen	18.700	19.990	19.900	DIA (2010 = 2009)
percentage huishoudens laag inkomen			41,6%	CBS 2007, NL = 20% ****
aantal NWW'ers	13.577	12.371	8.454	UWV werkbedrijf
aantal binnenstadsbezoekers	520.000	627.000	647.000	BGC. p. week (2010 = 2009)
omzet binnenstad, aandeel buiten gemeente	56	57	61	BGC (bezoekers buiten gem)
woningen, zelfstandig	82.000	82.930	84.785	DIA
woonruimten totaal	97.530	100.400	106.580	DIA
uitgifte bedrijventerreinen	21,5	8,5	1,0	ROEZ (in ha., 2010 = 2009)
kantorenvorraad	805.000	889.000	930.850	ROEZ (in m2)

* op dit moment hebben we de 190.000^e inwoner al verwelkomd (een internationale student).

** 2000 niet vergelijkbaar met 2005 en 2009, cijfers zijn van 2003, 2010 = april 2009

*** streefcijfer 2015 (RUG) is 5.000 internationale studenten en 20% van het academisch personeel

**** op basis van 105.760 huishoudens totaal (NB. 2005 en 2000 niet te vergelijken met 2007.)

2.1 De dynamo's

De beleidsvoornemens voor de Binnenstad staan in de steigers, het bezoekersaantal is constant en het winkelaanbod op peil. Winkelleegstand is ondanks de crisis beperkt. Forum/Oostwand ligt redelijk op koers. De Damsterdiepgarage gaat eind 2011 open. De analysefase over de openbare ruimte wordt dit jaar afgerond met een hoorzitting van de raad. Voor evenementen komt nieuw geld, het Informatiecentrum wordt straks geplaatst en voor de Diepenring, Binnenstad-Oost (met aandacht voor aansluiting van dynamo's) en aanpak van de fietsproblematiek volgen planuitwerkingen. Aandacht blijft nodig voor de (OV-)bereikbaarheid tijdens de 'verbouwing', de toegankelijkheid voor specifieke groepen, de mindere mogelijkheden voor straatparkeren en tarifiering, de bevoorrading en de toekomst van de Warenmarkt.

Voorstel: Forum en Tramtracé realiseren met behoud van aantrekkelijkheid en bezoekersaantallen van de binnenstad tijdens de verbouwing.

Voor het Stationsgebied is het gebiedsconcept *City Hub* gemaakt als richtinggevend idee voor de ontwikkelvisie. Deze wordt in 2011 afgerond. Via een stappenplan komen we tot de Stadsfoyer en het Talent City District: een podium waar ideeën, ondernemers en burgers elkaar ontmoeten en verrijken. De plek moet blijvend accommoderend vermogen krijgen voor initiatieven: functioneel, ruimtelijk en in tijd. Onderdeel van de ontwikkelvisie is een integrale visie op de spoorinfrastructuur, zodat de tram en het RSP-pakket op een zodanige wijze worden gerealiseerd dat dit garant staat voor een aantrekkelijke gebiedsontwikkeling op termijn.

Groot risico is de rijksbetrokkenheid en daarmee de (rijks)aansturing van de samenwerkingspartners ProRail en NS-Poort. In dat verband staat de noodzakelijke verplaatsing van het huidige opstel terrein, die op termijn voor de nodige ontwikkelruimte aan de zuidzijde moet zorgen, op losse schroeven. Vooral nog ontbreken daarvoor tevens de nodige middelen, evenals voor de nieuwe stationshal en ons ambitieniveau voor de nieuwe passage.

Een noodzakelijke en dure ingreep op korte termijn is de vervanging van het Herewegviaduct.

Voorstel: Nadruk op visie, voortgang en goede inpassing van alle (gedekte) HOV-maatregelen conform het Raamwerk Regiorail (ook met oog op een goede ontwikkelbaarheid van het gebied op termijn) en aanpak van het Herewegviaduct.

Het UMCG breidt verder uit naar het Bodenterrein, de ontsluiting (Vrydemalaan) is in uitvoering. De tramlijnen zorgen voor verbetering van de bereikbaarheid over de gehele lengte van het UMCG. De consequenties voor de bereikbaarheid van het UMCG door de keuze van het tramtracé in de Oosterhamrikzone worden door ons in beeld gebracht. Afhankelijk van deze consequenties wordt de verdere aanpak van de bereikbaarheid in de Oosterhamrikzone bepaald. Daartoe worden ook verschillende bereikbaarheidsalternatieven verkend. De visie Binnenstad-Oost moet duidelijk maken hoe we UMCG beter aan de binnenstad kunnen koppelen.

We stimuleren en faciliteren kennisvalorisatie en continue vernieuwing op het thema *healthy ageing*. De 1^e fase ERIBA (5.000 m²) is eind 2011 opgeleverd en nieuwbouw van psychiatrie in voorbereiding. Verder wacht het UMCG op een rijksbesluit over *particle-therapy*.

Voorstel: Met Healthy Ageing beter op de rijkskaart komen. Doorontwikkeling van het Bodenterrein: kennis, kennisgerelateerde bedrijven, (jongeren)huisvesting en dubbele tramhalte. We brengen de consequenties van de keuze voor het tramtracé in beeld voor de bereikbaarheid van het UMCG. Afhankelijk hiervan bepalen we de verdere aanpak van de bereikbaarheid van de Oosterhamrikzone.

Daar waar de campus flink doorgroeit, blijft de ontwikkeling van het Zernike Science Park achter. Binnen het Akkoord van Groningen wordt daarom gewerkt aan een sterkere verbinding van onderwijs, onderzoek en ondernemerschap, die de banenmotor op gang moet brengen. Professioneel park-management en gerichte marketing zullen samen met een aantrekkelijke entree, multifunctioneel ruimtegebruik en een betere interne ontsluiting (incl. P+R) de potenties van het Science Park verder moeten waarmaken.

Voorstel: We willen kennisvalorisatie faciliteren, o.a. door het gebied aantrekkelijker te maken. Een eerste marktconsultatie is positief verlopen. Voor het vervolg trekken de Akkoord-partners samen op om te komen tot een optimaal ontwikkelingsmodel. De rol van de gemeente is faciliterend.

De ontwikkeling van het Europapark blijft achter bij de prognoses. We hebben daarom bureau SITE gevraagd een nieuw gebiedsconcept te maken voor een ruim gedefinieerd Helperpark. In haar eindadvies zal SITE aanbevelingen doen over het terugbrengen van het aanbod aan kantoorareaal, de maat van de kantoren, de mogelijkheden voor invulling met andere functies en de kansen die extra ingrepen in de openbare ruimte kunnen bieden.

Het gebied vult zich gestaag met nieuwe onderwijsfuncties. De woontoren De Brander wordt eind 2010 opgeleverd. Verder bereiden we de P3-aansluiting op de Europaweg voor en starten we in 2011 met het Station Europapark. De bereikbaarheid vanaf de Zuidelijke Ringweg (m.n. tijdens de verbouwing), nieuwe subsidies en behoud van toegekende subsidies zijn andere aandachtspunten.

De nieuwbouw van de Rijkskantoren (44.000 m² bvo voor IBG en Belastingdienst) op Kempkensberg/Engelse Kamp ligt op schema, evenals de maatregelen voor ecologisch behoud en herstel (Sterrebos) en investeringen in bereikbaarheid.

Ook zijn we gestart met de voorbereiding voor woningbouw op Engelse Kamp. De grondexploitatie kent een tekort van 2,9 mln die we met subsidies willen afdekken.

Voorstel: Implementatie van het nieuwe gebiedsconcept voor het Europapark, als resultaat van een nieuwe marktanalyse die is gemaakt met direct betrokkenen.

Daarnaast is aandacht nodig voor subsidies (o.a. EFRO) en voor de bereikbaarheid tijdens de aanpak van de Zuidelijke Ringweg.

In 2011 willen we de structuurvisie Zone Laan Corpus den Hoorn/Van Ketwich Verschuurlaan afronden. De lopende initiatieven in het gebied, eventuele intensivering op de Noord-Westpunt van het Martiniziekenhuis en de revitalisering van het bedrijvenpark Corpus krijgen daarin een plek.

Ook aan de verkeersontsluiting van het gebied, inclusief Gasunie, besteden we aandacht. Omwille van de bereikbaarheid en de leefbaarheid gaan we met betrokken partijen bekijken wat we kunnen doen aan de parkeersituatie rond het Martiniziekenhuis en Corpus den Hoorn-Zuid.

Voorstel: Voor het kantorenpark Corpus den Hoorn en het Martini Trade Park zetten we in op revitalisering en kwalitatieve versterking van het gebied.

2.2 De zones

Het Masterplan Eemskanaalzone is inmiddels vertaald in diverse gebiedsontwikkelingen en verkeersprojecten. We werken aan visies voor de Woonschepenhaven en het Sontweggebied. Het Berlagetracé nadert zijn afronding. Begin 2011 hopen we u het voorkeursontwerp voor de Sontwegverbinding te kunnen voorleggen, met gescheiden infrastructuur voor fiets, OV en auto. Het budget daarvoor is beschikbaar. Voor de Kop van Oost 2e fase hoopt de ontwikkelaar binnenkort de investeringsbeslissing te nemen. De Containerterminal en Balkgat zijn geprioriteerde ontwikkellocaties voor woningbouw in het kader van de manifestatie Intense Laagbouw. Om de betreffende initiatieven van de grond te trekken en op termijn intensiveringen in het Sontweggebied mogelijk te maken, werken we aan een nadere visie op en maatregelen voor de openbare ruimte in het deelgebied Boulevard. Hiervoor zullen we de benodigde middelen reserveren.

Voorstel: Uitvoering Sontwegverbinding (voor Meerstad en als omrijroute tijdens het werk aan de Zuidelijke Ringweg), ontwikkeling van diverse woningbouwlocaties, maken van een visie op de intensivering van het Sontweggebied en aanpak van de openbare ruimte bij deelgebied Boulevard.

Vanwege de tramtracé-keuze herzien we momenteel het Masterplan Oosterhamrikzone. Deze zone heeft grote potentiële betekenis voor de stedelijke bereikbaarheid, met name voor het functioneren van de noordelijke binnenstad, het UMCG en het woon- en leefmilieu in het oostelijk stadsdeel. Binnen de zone gaat het met name ook om de gewenste gebiedsontwikkeling en bijbehorende programma's, die op onderdelen in gang zijn gezet, en waarvoor de infrastructuur cruciaal is:

- uitbreidingsplannen van UMCG/RUG (120.000 m² bvo) en bouw 2.500 woningen;
- Wijkvernieuwing Korrewegwijk/De Hoogte en Oosterparkwijk, aanpak Wielewaalplein;
- revitalisering van bedrijventerrein Ulgersmaweg;
- herstel van ecologische verbindingen (Berlagezone en Noorderplantsoen-Kardinge);
- bereikbaarheid en exploitatie Boterdiepgarage (functioneren noordelijke binnenstad).

Binnenkort starten we met het voorlopig ontwerp voor de tramverbinding via de Noordzijde. De consequenties voor de bereikbaarheid van UMCG door de keuze van het tramtracé worden door ons in beeld gebracht. Afhankelijk van deze consequenties wordt de verdere aanpak van de bereikbaarheid in de Oosterhamrikzone bepaald.

Daartoe worden ook verschillende bereikbaarheidsalternatieven verkend. In de herziening van het Masterplan zullen we in samenspraak diverse ontsluitingsalternatieven uitwerken en tegen elkaar afwegen. Het resultaat moet er mede voor zorgen dat de zich aandienende initiatieven voor gebiedsontwikkeling ook daadwerkelijk tot uitvoering komen.

Woningbouw is op enkele plekken in ontwikkeling. Op het Bodenterrein is gestart met de bouw van 345 studio's voor jongeren, met de Stadswerf is begonnen, en 'Nieuw Front' wordt binnenkort opgepakt in het kader van de manifestatie Intense Laagbouw, daarbij gesteund door een subsidie van *Mooi Nederland*. Voor de locaties Taxicentrale, Sybesma en Vinkenstraat e.o. wachten partijen met eerste bouwactiviteiten op meer duidelijkheid rond de herziening van het Masterplan.

Voorstel: spoedige herziening van Masterplan Oosterhamrikzone, doorontwikkeling van CiBoGa, start woningbouwontwikkeling Noordzijde. Onderzoek naar bereikbaarheid: zie bij UMCG.

2.3 De programma's

Duurzaamheid als uitgangspunt voor alle programma's

Vanaf 2011 worden in de begroting bij alle relevante programma's productafspraken opgenomen. Onze beleidsinzet loopt langs 2 sporen. Het 1e spoor betreft de versnelling en concretisering van 'Groningen energieneutraal', met een extra inzet op zon, wind, warmte en energiebesparing. Cruciaal is onze eigen stimulerende rol om met financieringsarrangementen marktinitiatieven te realiseren. Onze ambitie is immers uit te groeien tot dé duurzame energiestad van Europa. We spelen in op het kabinetsbeleid om *Energy Valley* te ondersteunen als 'economisch topgebied' en we betrekken ook onze energiepartners. Kansen voor duurzame energieproductie worden vergroot door tijdelijk niet gebruikte ruimtes of niet ontwikkelde gebieden te benutten. We zijn gestart met nieuwe energie-infrastructuur, bijv. voor invoeding van groen gas, een warmte-netwerk voor 1.000 woningen in de Oosterhamrikzone en warmte-koude systemen. We streven naar gecoördineerde uitbouw daarvan.

Het 2e spoor is duurzaamheid beter te verankeren in de reguliere stedelijke ontwikkeling. Daarmee zijn de afgelopen vier jaar vorderingen gemaakt. Nodig is een vervolgslog waarbij duurzaamheid en met name het aspect energie in gebiedsontwikkeling wordt geïntegreerd. Dit vraagt om creatieve technische én effectieve financiële arrangementen.

Voorstel: In een nieuw Masterplan Duurzaamheid zullen we voorstellen uitwerken voor enkele aansprekende, effectieve grote projecten. Daarvoor zijn middelen beschikbaar.

Economisch programma (fysiek)

De komende maanden ontvangt de raad de actualisatie van onze detailhandelsvisie, het kantorenbeleid en een geactualiseerde marktanalyse voor bedrijventerreinen. Het bestaande beleid wordt aangescherpt vanuit nieuwe inzichten rond de economische stagnatie en de beperkte beschikbaarheid van middelen. De inzet is een veel scherpere focus aan te brengen.

Detailhandel en leisure

Het Groningse detailhandelsbeleid is redelijk succesvol. De branche presteert boven het landelijk gemiddelde en er is grote interesse in de markt om zich te vestigen in Groningen. In ons geactualiseerde beleid streven we naar een geconcentreerde winkelstructuur en kwaliteit op alle niveau's: binnenstad, GDV/PDV en wijkwinkelcentra/dagelijkse boodschappen. De rol van de gemeente is hierbij: gericht faciliteren van de markt op basis van trends, ontwikkelingen en kansen, in plaats van zelf grootschalig te investeren. Belangrijk gegeven is dat de marktruimte in Groningen in belangrijke mate wordt bepaald door een koppeling aan het bezoekmotief.

Voor de binnenstad betekent dit stimulering van kansrijke aanloopstraten met potentie (andere aanloopgebieden mogen verkleuren), gerichte acquisitie op kwaliteit, en het centraal zetten van gastvrijheid (parkeren/tarieven, aantrekkelijke openbare ruimte). De warenmarkt is en blijft belangrijk.

Voor GDV/PDV zetten we in op concentratie op Sontplein en Hoendiep (+ Vesta). Voor het Sontplein koersen we op een ontwikkeling richting *retailpark*, met ruimte voor schaalvergroting (die geen kans heeft in binnenstad) en een goede aansluiting/synergie met de binnenstad. Kwaliteit en fasering zijn daarbij essentieel. Op Hoendiep stimuleren we concentratie aan de noordzijde (clustering), uitbreiding en brancheverbreding staan we in slechts beperkte mate toe. Vesta kan een compact en compleet woon-warenhuis worden.

Voorstel: nadruk op gebiedsontwikkeling Sontweg en concentratie Hoendiep-Noordzijde.

Kantoren

Op basis van een analyse (BCI, 2010) trekken we de volgende conclusies over onze kantorenmarkt. De stad kent een veel te ruim toekomstig aanbod ten opzichte van de vraag. Een aantrekkelijke markt zal dit overaanbod niet oplossen, omdat onze huidige doelgroepen niet meer groeien, nieuwe doelgroepen het inzakken van de vraag maar deels kunnen opvangen en er een algemene trend is naar minder ruimtegebruik per werknemer.

Onze kantorenmarkt is vooral een verplaatsingsmarkt. De verwachting is dat dit zo blijft. Gevolg is dat nieuwbouw snel leidt tot leegstand. Zonder beleidswijziging impliceert dit toenemende leegstand, negatieve financiële resultaten op ontwikkellocaties, een dalend kwalitatief aanbod en negatieve beeldvorming over onze locatie(s) en daarmee ook over ons totale vestigingsklimaat. Aandacht voor bestaande locaties is daarom belangrijk om ze niet verder te laten afglijden. Met name grotere kantoorgebouwen zijn gevoelig voor leegstand. Daarnaast is de schaalgrootte binnen het aanbod belangrijk. Ca. 75% van de transacties zijn <2.500 m². Europapark is de nieuwbouwlocatie voor kantoren, maar laat tot nu toe alleen nog kantoorontwikkeling toe > 2.500 m².

Omwille van een betere balans op de kantorenmarkt is het daarom noodzakelijk keuzes te maken in het toekomstige aanbod en tegelijkertijd zodanige randvoorwaarden te bieden waarmee een vraaggericht kwalitatief aanbod ontstaat. Overigens ligt het belang en de verantwoordelijkheid daarvoor zowel bij gemeente als bij marktpartijen.

We kiezen drie beleidslijnen:

- Temporiseren en verkleinen van het aanbod aan kantoorruimte;
- Focus op bestaande clusters:
 - Revitalisering Martini Trade Park en kantorenpark Corpus den Hoorn;

- Nadruk op Europapark als de toplocatie voor zakelijke dienstverlening. Met inzet op een aangepast profiel: nu ook kleinere categorieën in beeld, verkleinen van het totale kantoorareaal, meer ruimte voor functiemenging en een aantrekkelijker openbare ruimte;
- Vergroten van de vraag naar en marktpotentie van het aanbod.

Voorstel: Temporiseren en verkleinen van het kantooraanbod, vooral veel focus op het Europapark.

Bedrijventerreinen

Met nieuwe locaties en revitalisering van oude terreinen dragen we bij aan een duurzaam vestigingsklimaat met tevreden ondernemers. De revitalisering van Euvelgunne is afgerond, Ulgersmaweg nagenoeg. Voor Hoendiep volgt nog een 2^e fase en Winschoterdiep/Eemskanaal is in uitvoering. Om de kwaliteit op de bestaande terreinen te waarborgen, wordt parkmanagement ingevoerd.

Met de beschikbaarheid van bedrijfskavels op Westpoort, Eemspoort en in 2011 Roodehaan (financieel gedekt, ook de aansluiting) en de revitaliseringsimpuls is er voldoende concurrerend aanbod om bedrijven de komende jaren ruimte te bieden. Cruciaal is de afstemming van het (nieuwe) bedrijventerreinaanbod in regionaal verband op basis van scherpe marktanalyses.

Voorstel: Afronding revitalisering Winschoterdiep/Eemskanaal, continuering Parkmanagement en regionale afstemming van (nieuwe) bedrijventerreinen op basis van een marktanalyse.

Kennisontwikkeling/kennisvalorisatie en creatieve economie

Met 'Groningen Kennisstad' stimuleren we de kennis economie. Instrumenten daarvoor zijn het Akkoord van Groningen en G-Kracht. Samen met de Akkoord-partners zetten we in op een innovatief ondernemingsklimaat. We willen de stad profileren als centrum voor duurzame innovatie en als City of Talent en stimuleren en faciliteren dat kennis vaker wordt toegepast en 'vermarkt'. Bij dit proces gaan we het middelbaar en voorbereidend beroepsonderwijs en de grote werkgevers intensiever betrekken. We focussen op 2 sterke kennisclusters: Groene Energie en Gezond Ouder Worden.

We hebben een uitstekende kennisinfrastructuur en daarmee een goede uitgangspositie om aantrekkingskracht uit te oefenen op onderzoeksinstituten, bedrijven en talentvolle kenniswerkers.

Hoofddoel is bevordering van werkgelegenheid. Onze rol is daarbij vooral stimulerend en faciliterend, met als katalysatoren het Europese 7^e en 8^e Kaderfonds en het zgn. cofinancierings-kennisfonds dat gemeente en provincie samen willen vullen.

Voor het innovatieve vermogen wordt in toenemende mate het belang van de creatieve stad onderkend en de rol die de creatieve bedrijven daarbij kunnen spelen. Dit moet resulteren in doorgroei van het aantal werkzame personen in de creatieve sector.

Na eerder de Puddingfabriek en de Mediacentrale ligt de focus nu op ontwikkeling van het Ebbingekwartier tot een creatieve zone van Groningen. We zijn tevens partner in een Interreg-project, gericht op praktische kennisontwikkeling: het CCC-project (*Creative City Challenge*), met daarin een belangrijke rol voor het Ebbingekwartier en daarbinnen het Open Lab.

De komende collegeperiode werken we in dit kader o.a. aan uitvoerbare en rendabele plannen voor duurzame energietoepassingen op het Suikerunieterrein. Andere thema's hier zijn o.a. tijdelijke natuur, stadslandbouw, broedplaatsen en (aanvullende) cultuuruitingen.

We zien de volgende kansen rond kennisontwikkeling en kennisvalorisatie:

- nauwe samenwerking met de Noordduitse agglomeraties (via o.a. de EU-Kaderfondsen);
- meer slagkracht rond *Energy Valley* (er lijkt nog veel te winnen);
- doorontwikkeling van Akkoord van Groningen: van overlegplatform naar uitvoeringsprogramma's (waaronder ook de creatieve economie).

Hoewel de cijfers wat betreft de studentenaantallen anders doen geloven, maken we ons toch zorgen. We blijven nog te veel alleen een opleidingsfabriek voor de Randstad ("roltrapfunctie"), terwijl de kennisvalorisatie - bijvoorbeeld op Zernike - nog onvoldoende van de grond komt. Verder zijn we kwetsbaar vanwege het brede, generieke karakter van de onderwijsinstellingen. Ook het flankerend beleid, de beschikbaarheid van jongerenhuisvesting en de aantakking op de (inter)nationale hoofdinfrastructuur en netwerken, blijven belangrijke aandachtspunten.

Voorstel: Faciliteren van kennisvalorisatie en de kwaliteit van het hoger onderwijs.

Verkeersprogramma

De voorbereiding en het in uitvoering brengen van de grote infrastructuurprojecten (de Zuidelijke Ringweg volgens de bestuurlijke voorkeursvariant, de Regiotram en de spoorse projecten in RSP-kader) zijn de komende jaren de kern van het programma verkeer.

Daarnaast en deels in het verlengde daarvan zijn er nog de volgende prioriteiten.

- De benodigde omrijroutes en begeleidende maatregelen moeten gereed zijn voor het werk aan de Zuidelijke Ringweg begint in 2015. Dat betekent onder andere een voortvarende aanpak van de Oostelijke Ringweg en aanleg van de Sontwegverbinding (incl. OV- en fiets) en een eventuele route door de Oosterhamrikzone. Maar ook extra P+R voorzieningen (onderdeel RSP-pakket en Parkeer-nota) en het invoeren van dynamisch verkeersmanagement. Voor dynamisch verkeersmanagement maken we samen met onze partners een visie.

Bij al deze maatregelen zullen we qua inhoud en middelen en in de tijd goed afstemmen met de Taskforce Bereikbaarheid van het project Zuidelijke Ringweg. Daar kunnen ook nog andere voorstellen voor maatregelen uit voortkomen.

- Tijdens de bouwwerkzaamheden rond de tram en de Grote Markt Oostzijde is de economische bereikbaarheid van de binnenstad en de bereikbaarheid voor OV en fiets een belangrijk aandachtspunt.
- Deze periode verschuiven de investeringen in fietsvoorzieningen meer naar stallingen, natuurlijk in de binnenstad, maar bijvoorbeeld ook bij het nieuwe station Europapark.
- We zijn begonnen met een eerste verkenning naar de mogelijkheden om in de toekomst het autoverkeer nog meer via de ringwegen te laten gaan.
- De inpassing van de Zuidelijke Ringweg en de Regiotram zal nog veel aandacht vragen. We willen dat beide projecten ook in die zin een meerwaarde hebben. In relatie tot de beschikbare budgetten en de risico's die - haast traditioneel - aan grootschalige projecten kleven, betekent het dat we continue scherp moeten blijven.

Voorstel: Prioriteit voor planvoorbereiding ZRG en Tram en voor adequate tijdelijke omrijroutes (Oostelijke Ringweg, Sontweg, enz.), zorg voor (binnen)stedelijke bereikbaarheid (tijdelijk en permanent). Daarnaast een forse inzet op P+R en dynamisch verkeersmanagement.

Woningbouwprogramma

In de periode 2005-2009 is veel bereikt. Er zijn jaarlijks gemiddeld 1100 woningen gebouwd. Hiervan hebben corporaties ca. 75% gerealiseerd in de koop- en huursector. De sloopopgave bleef wat achter bij de ambitie, maar liep zoals afgesproken in de pas met de nieuwbouw van sociale huurwoningen. De verkoop is iets hersteld na de dip van 2009, maar loopt nog wel achter op de periode voor de crisis. Ook is fors geïnvesteerd in de kwaliteit van de voorraad. Verder winnen de thema's particulier opdrachtgeverschap en duurzaamheid steeds meer aan betekenis.

Verschillende ontwikkelingen en trends hebben forse invloed op ons beleid en op de woningbouw. Consumenten krijgen minder makkelijk financiering van hypotheekverstrekkers. De bezuinigingen hebben consequenties voor de investeringscapaciteit van gemeente en corporaties. Corporaties moeten steeds meer bijdragen aan het rijk (vennootschapsbelasting, huurtoeslagheffing), daarnaast zorgt Europese regelgeving rond staatssteun voor een forse inperking van de investeringsruimte. Bovendien mag de huurverhoging slechts inflatievolgend zijn.

De rol van commerciële ontwikkelaars wordt daarmee op papier belangrijker, maar ook die hebben aanzienlijk minder financiële mogelijkheden.

Dit kan ertoe leiden dat wij een andere rol in de woningbouwontwikkeling moeten innemen. Een van de opties daarbij is een ontwikkelingsbedrijf.

Regionale afstemming van de woningbouwopgave is cruciaal. Nader onderzoek heeft nog niet het gewenste inzicht in omvang en kwaliteit van de vraag gebracht. Voorlopig blijven daarom de huidige afspraken overeind. Voor dit moment gaan we nog uit van ABF-prognoses (2007) waarin tot 2020 wordt uitgegaan van een groei van 20.000 huishoudens. Voor ons betekent dat vooralsnog een bandbreedte van 950 tot 1350 woningen per jaar, waarbij we verwachten dat 950 woningen het maximaal haalbare is. Maar we gaan er van uit dat de regionale afstemming begin 2011 tot nieuwe afspraken zullen leiden.

Binnen de regio werken we daarnaast aan scenario's waarin we nagaan wat er gebeurt als de omstandigheden verder verslechteren of eventueel verbeteren.

Binnen de bouwopgave stellen we kwaliteit boven kwantiteit. We sturen op het toevoegen van die woningen waar we omwille van de doorstroming op de woningmarkt behoefte aan hebben. Dat betekent woningen voor jongeren, gericht bouwen van gezinswoningen in de bestaande stad en in de uitleg, en het verleiden van ouderen om te verhuizen naar geschikte woningen te verhuizen.

De omvang van de sociale voorraad lijkt de komende jaren gelijk te blijven, maar we verwachten en stimuleren dat corporaties doorgaan met de verbetering daarvan, in de vorm van renovatie in combinatie met investeringen in duurzaamheid.

Voorstel: Goede afstemming woningbouw in regionaal verband, en inzet op vraaggerichte woningbouw en gebiedsontwikkeling (mede aan de hand van een marktanalyse).

Wonen en wijken (vervolg op NLA)

Uit de wijkperspectieven komt naar voren dat we voor De Wijert en Selwerd een belangrijke woningbouwopgave hebben en dat in diverse wijken (Vinkhuizen, Beijum, Korrewegwijk, De Hoogte, Oosterparkwijk) het woningbouwprogramma moet bijdragen aan het oplossen van de geconstateerde problemen. De ambitie vanuit de wijkperspectieven om in een groot aantal wijken te investeren, staat op gespannen voet met het investeringsvermogen van corporaties en gemeente, zeker als het gaat om transformaties (sloop/nieuwbouw). Een oplossing kan zijn om als gemeente en corporaties:

1. af te maken waar we mee gestart zijn (met name Korrewegwijk, de Hoogte, Oosterparkwijk);
2. het voorgenomen programma te beoordelen op marktconformiteit en bijdrage aan de wijkontwikkeling (met name ontwikkelzones langs Oosterpark- en Korrewegwijk);
3. gezamenlijk ambities te bepalen voor wijken waar we nog een opgave zien en deze relateren aan de stedelijke opgave en investeringsruimte (m.n. Selwerd en De Wijert);
4. de ambities van de campagne jongerenhuisvesting betekenis te geven voor de omvang van de sociale huurvoorraad én voor het perspectief van een aantal wijken.

Voor de wijkaanpak en wijkvernieuwing en ook cultuurhistorie formuleren we nadere stadsdeel- en wijkvernieuwingprogramma's, waarvoor binnen NLA-II en ISV-III taakstellende bedragen zijn gereserveerd.

Voorstel: nadere prioritering in wijkperspectieven op basis van financiële mogelijkheden en (nog) betere samenwerking om ondanks afnemende budgetten effectief te kunnen opereren.

Programma Onderhoud/Beheer Openbare Ruimte, Onderdeel Kwaliteit Leefomgeving

Voor de uitvoering van de *Groenstructuurvisie* stellen we voor om - afgezien van de lopende grote projecten (o.a. Stadspark en Karding) - zoveel mogelijk af te stemmen en mee te liften met projecten in andere programma's, inclusief Onderhoud en Beheer. Hetzelfde geldt voor Water. Knelpunten in de stedelijke ecologische structuur zullen worden aangepakt, mits dit binnen de financiële kaders valt. Dit onder het motto dat Groen en Blauw *natuurlijke onderdelen* moeten zijn van integrale projecten, omdat dit de gewenste contramal is van iedere intensivering. Op deze manier bereiken we het beste resultaat met relatief weinig middelen.

Deze manier van werken is ook toegepast in het Meerjarenontwikkelingsprogramma ISV-III, waarin we versterking van het groen-blauwe netwerk meenemen in de wijkaanpak, de aanpak Bessemerstrook en Selwerd, de gebiedsontwikkeling Europapark/Kempkensberg (o.a. versterking ecologische verbinding tussen Kempkensberg-Europapark en Sterrebos-Kempkensberg), de gebiedsontwikkeling Oosterhamrikzone en het speelplekkenbeleid. Daarnaast is er in het ISV-III in totaal nog 1 miljoen voor Groen/Blauw.

De uitvoering van de provinciale gebiedsvisies voor de stadsrandgebieden blijkt complex en loopt achter op de planning. De oorzaken zijn divers, maar zijn vaak een gevolg van het spanningsveld tussen landbouw en natuur. De uitvoering in de Westrand is deels gereed. In het Stadspark is begonnen met herinrichting van het 'voorpark', wordt de reconstructie van het Springerpark voortgezet en is de nieuwe aansluiting op de Laan Corpus den Hoorn ingericht. De uitvoering van de overige plannen is vertraagd door de problemen rond de Concourslaan. Voor de omvorming van het noordelijk deel van het Stadspark naar een 'natuurlijk park' is de hulp ingeroepen van het Waterschap; verbetering en uitbreiding van de waterstructuur zal binnenkort starten.

De 2e fase van de Hunzezone wacht qua uitvoering op de inrichting van bedrijventerrein Roodehaan. Het vervolg in zuidelijke richting krijgt vorm als waterberging. De uitvoering van de projecten in het kader van

'Groen in de Krachtwijken' start binnenkort. De planvorming rond de spoorbaan Noord is bijna gereed. Ook de plannen voor inrichting van de Bessemoerstrook worden steeds concreter. Aanpak van het Park Selwerd zal onderdeel zijn van de aangekondigde visie op de wijkvernieuwing Selwerd. De Groenparticipatie heeft in 2009 met het project de Eetbare Stad een goed begin gemaakt. Inmiddels is de interne organisatie goed op de rails gezet en vanaf 2011 wordt er ook budget beschikbaar gesteld.

Voor water hebben we de komende jaren twee opgaven: verbetering van de waterkwaliteit en daarmee de leefomgeving, en de zorg voor voldoende ruimte voor water. Bij dit laatste ligt de opgave vooral in het zoeken naar plekken waar waterruimte gecombineerd kan worden met andere functies: recreatie, ecologie en vergroting van de belevingswaarde.

Voor het beheer proberen we de komende jaren de nagestreefde kwaliteit ondanks noodzakelijke bezuinigingen zoveel mogelijk op peil te houden en eventuele knelpunten te verzachten. Daarvoor is er deze periode een incidentele aanvulling op het beheerbudget van in totaal € 2,2 mln. Daar goede afstemming met andere programma's proberen we de kansen om mee te liften met projectontwikkeling en andere maatregelen zoveel mogelijk te benutten zodat optimale synergie optreedt.

Voorstel: Groen, Blauw en Beheer zijn natuurlijke onderdelen van projectontwikkeling; immers, de gewenste contramal van iedere intensivering.